

UAB
Universitat Autònoma
de Barcelona

Guia docent

Titulacions de Grau i de Màster

1. Dades de l'assignatura

Nom de l'assignatura	Organologia
Codi	100637
Crèdits ECTS	6
Curs i període en el que s'imparteix	Segon curs – primer semestre
Horari	
Lloc on s'imparteix	Facultat de Filosofia i Lletres
Llengües	Català

Professor/a de contacte

Nom professor/a	Jordi Ballester
Departament	Departament d'Art i de Musicologia
Universitat/Institució	Universitat Autònoma de Barcelona
Despatx	B7b-147
Telèfon (*)	935812512
e-mail	Jordi.Ballester@uab.cat
Horari d'atenció	Dimarts i Dijous de 13 a 14h

2. Equip docent

Nom professor/a	
Departament	
Universitat/Institució	
Despatx	
Telèfon (*)	
e-mail	
Horari de tutories	

(Afegeix tants camps com sigui necessari)
(*) camps optatius

3.- Prerequisits

No hi ha prerequisits especials.

4.- Contextualització i objectius formatius de l'assignatura

L'assignatura proposa una aproximació als instruments musicals, a la seva classificació, a les seves característiques i a la seva història.

Objectius:

- Conèixer els principals corrents d'estudi relacionats amb l'organologia.
- Conèixer els principals sistemes de classificació dels instruments musicals.
- Reconèixer els trets bàsics de les diferents famílies d'instruments.
- Situar les diferents famílies d'instruments en el seu context sociocultural i històric.

5.- Competències i resultats d'aprenentatge de l'assignatura

Competència Específica

CE13 – Conèixer i comprendre el funcionament i l'evolució històrica dels instruments musicals.

Resultats d'aprenentatge

CE13.1 - Conèixer els principals conceptes relacionats amb l'organologia, així com el vocabulari que li és propi.
CE13.2 - Demostrar uns coneixements bàsics de les metodologies d'investigació en el camp de l'organologia.
CE13.3 - Conèixer i saber tractar les principals fonts documentals i arxivístiques en relació als instruments musicals.

Competència Específica

CE7 – Identificar i contrastar les diferents vies de recepció i de consum musical en la societat i en la cultura de cada època.

Resultats d'aprenentatge

CE7.4 - Identificar i situar en el consum musical de cada època i en cada cultura els instruments musicals corresponents.

Competència Específica

CE8 – Reconèixer i apreciar les manifestacions musicals de les cultures no occidentals, tradicionals i de l'àmbit popular i urbà.

Resultats d'aprenentatge

CE8.1 - Identificar i situar els principals instruments musicals dins de les manifestacions musicals de las cultures no occidentals, tradicionals i de l'àmbit popular i urbà.

Competències Transversals

CT1 - Utilitzar el vocabulari i les eines bàsiques que permetin descriure i transmetre els coneixements adquirits mitjançant presentacions orals efectives.
CT2 - Comunicar de forma escrita, amb precisió i claredat, els coneixements adquirits.
CT3 - Organitzar i planificar la matèria d'estudi, i la feina que se'n deriva, de forma eficient.
CT4 - Resoldre problemes del seu àmbit d'estudi.
CT8 - Treballar en equip o amb equips (del mateix àmbit o interdisciplinari).
CT9 - Demostrar habilitats creatives i innovadores en el seu àmbit professional.

6.- Continguts de l'assignatura

I- L'organologia i la classificació dels instruments musicals:

1. Concepte d'instrument musical.
2. Concepte i abast de l'organologia.
3. Concepte i finalitat de les classificacions d'instruments musicals.
4. Metodologies i sistemes de classificació.
5. Classificacions d'instruments a Occident. La classificació Hornbostel-Sachs.
6. Classificacions d'instruments no occidentals.

II- Els instruments musicals: característiques, entorn sociocultural i desenvolupament històric:

1. Els instruments a l'Edat Mitjana:
  - 1.1. Aeròfons
  - 1.2. Cordòfons
  - 1.3. Idiòfons
  - 1.4. Membranòfons
2. Els instruments al Renaixement:
  - 2.1. Aeròfons
  - 2.2. Cordòfons
  - 2.3. Idiòfons
  - 2.4. Membranòfons
3. Els instruments als segles XVII i XVIII:
  - 3.1. Aeròfons
  - 3.2. Cordòfons
  - 3.3. Idiòfons
  - 3.4. Membranòfons
4. Els instruments als segles XIX i XX:
  - 4.1. Aeròfons
  - 4.2. Cordòfons
  - 4.3. Idiòfons
  - 4.4. Membranòfons
  - 4.5. Electròfons

7.- Metodologia docent i activitats formatives

Les classes de l'assignatura alternaran exposicions / explicacions del professor amb exercicis que els alumnes duran a terme de manera individual o en grup i que seran objecte d'exposició oral; també es realitzaran col·loquis i/o debats a partir de lectures realitzades prèviament pels alumnes. En funció de la disponibilitat econòmica del Departament es convidaran especialistes en la matèria a realitzar conferències sobre temes vinculats amb l'assignatura.

TIPUS D'ACTIVITAT	ACTIVITAT	HORES	RESULTATS D'APRENTATGE
-------------------	-----------	-------	------------------------

Dirigides

Classes magistrals	24	CE7, CE8, CE13
Col·loquis a classe	3	CE7, CE8, CE13, CT1, CT4, CT9
Conferències (en funció de disponibilitat econòmica)	3	CE7, CE8, CE13

Supervisades

Exercicis en grup a classe i la seva presentació oral	6	CE13, CE7, CE8, CT1, CT3, CT4, CT9
Exercicis individuals a classe i la seva presentació oral	6	CE13, CE7, CE8, CT1, CT3, CT4, CT8, CT9

Autònomes

Lectura de llibres	25	CE7, CE8, CE13, CT3
Estudi personal	30	CE7, CE8, CE13, CT3, CT4
Lectura de textos breus	12	CE7, CE8, CE13, CT3, CT4

8.- Avaluació

Activitats d'avaluació*:

- Dos exàmens teòrico-pràctics sobre els continguts generals de la matèria. (pes global en la qualificació final: 25% + 55%)
- Qüestionaris, ressenyes o exàmens específics sobre el contingut de llibres proposats a classe (pes global en la qualificació final: 10%)
- Participació a classe –amb intervencions orals i exercicis de format reduït (individuals i en grup)–. (pes global en la qualificació final: fins a un 5%)
- Assistència a classe –només es tindrà en compte si l'assistència és igual o superior al 80% dels dies de classe presencial– (pes global en la qualificació final: fins a un 5%)

[*Al llarg del curs es fixarà dia i hora de revisió per a les activitats d'avaluació escrites].

Reavaluació: En el període de reavaluació fixat per la Facultat, els alumnes que no hagin superat l'examen parcial de final de semestre podran demanar ser reavaluats únicament d'aquesta part (el pes de la qual representa el 55% de la qualificació final).

Definició de "No presentat": Es considerarà com a "No presentat" l'alumne que lliuri menys d'un 50% de les evidències d'aprenentatge.

ACTIVITATS D'AVALUACIÓ

HORES

RESULTATS D'APRENTATGE

Examen parcial a meitat del semestre (25% de la qualificació final).		CE13 - CE8 - CT1 - CT2 - CT4
Qüestionaris, ressenyes o exàmens sobre el contingut d'un llibre proposat a classe. (10% de la qualificació final)		CE13 - (CE8) - CT1 - CT2
Lectures breus i realització de col·loquis i debats a classe sobre les lectures.		CE7 - CE8 - CT1
Realització d'exercicis en grup a classe.		CE7 - CE8 - CT1 - CT4
Examen parcial al final del semestre (55% de la qualificació final).		CE13 - CT1 - CT2 - CT4

9- Bibliografia

BIBLIOGRAFIA SUMÀRIA

(la bibliografia específica de cada tema serà tramesa al llarg del curs)

A- Classificació dels instruments musicals:

HORNBOSTEL, E. M. von - SACHS C., "Classification of Musical Instruments" *The Galpin Society Journal* XIV (1961), p. 3-29. (traducció catalana de M. Antònia Juan: *Butlletí de la Societat Catalana de Musicologia* III (1995), p. 97-117; i traducció castellana de la mateixa autora: *Nassarre* XIV/1 (1998), p. 365-387).

KARTOMI, M. J., *On Concepts and Classifications of Musical Instruments* (Chicago & London: University of Chicago Press, 1990).

B- Els instruments musicals: característiques, entorn sociocultural i desenvolupament històric:

B1- Fonts:

BAINES, A. C., "Fifteenth-century Instruments in Tinctoris's *De Inventione et Usu Musicae*" *The Galpin Society Journal* III (1950), p. 19-26.

MERSENNE, M., *Harmonie Universelle* (Paris, 1636-37 /R. R. E. Chapman, La Haia: Martinus Nijhoff, 1957 / Facsímil, Paris: Centre National de la Recherche Scientifique, 1975).

PAGE, C., "Fourteenth-century Instruments and Tunings: a Treatise by Jean Vaillant? (Berkeley Ms. 744)" *The Galpin Society Journal* XXXIII (1980), p. 17-35.

PEDRELL, F., *Emporio científico e histórico de organografía musical antigua española* (Barcelona: Imp. Juan Gili, 1901).

PRAETORIUS, M., *Syntagma Musicum II: De Organographia* (Wolfenbüttel, 1618 / R. D. Z. Crookes; Oxford: Clarendon Press, 1986).

ROBERT-TISSOT, M., "Johannes Aegidius de Zamora *Ars Musica*" *Corpus Scriptorum de Musica* XX (1974).

ROUSSIER, P.-J. (ed), *Textes sur les instruments de musique au XVIIIe siècle* (Genève: Minkoff, 1972).

VIRDUNG, S., *Musica Getutsch* (Bâle, 1551 /R. Cambridge: Cambridge University Press, 1993).

B2- Obres generals sobre organologia, acústica i instruments musicals:

BAINES, A. C., *Historia de los instrumentos musicales* (Madrid: Taurus, 1988).

BAINES, A. C. (ed), *The Oxford Companion to Musical Instruments* (Oxford: Oxford University Press, 1995).

BALLESTER, J., *Els instruments musicals a la Corona d'Aragó (1350-1500): Els cordòfons* (Sant Cugat del Vallès: Els Llibres de la Frontera, 2000).

BENADE, A. H., *Fundamentals of Musical Acoustics* (New York: Dover, 1976 /R. 1990).

CALVO-MANZANO, A., *Acústica físico-musical* (Madrid: Real Musical, 1991).

CAMPBELL, M., *Musical instruments: history, technology and performance of instruments of western music* (Oxford: Oxford University Press, 2004).

DONINGTON, R., *La música y sus instrumentos* (Madrid: Alianza, 1982 /R.1986). [DONINGTON, R., *Los instrumentos de música* (Madrid: Alianza, 1962)].

FERNÁNDEZ DE LA GÁNDARA, G. - LORENTE, M., *Acústica musical* (Madrid: ICCMU, 1996).

MAIDEU, J., *Instruments musicals* (Vic: Eumo, 1995).

MONTAGU, J., *Origins and development of musical instruments* (Lanham: The Scarecrow press, 2007).

REMNANT, M., *Historia de los instrumentos musicales* (Barcelona: De. Robinbook - MaNonTroppo, 2002)

SACHS, C., *The History of Musical Instruments* (New York: Norton, 1940 / R. Mineola : Dover Publications, 2006) [versió castellana: *Historia universal de los instrumentos musicales* (Buenos Aires: Centurió, 1947)].

TRANCHEFORT, F.-R., *Los instrumentos musicales en el mundo* (Madrid: Alianza, 1985 / R. 1994).

C- Diccionaris i catàlegs:

The New Grove Dictionary of Music and Musicians (London, 1980 / R. 2001) i *The New Grove Dictionary of Musical Instruments* (London, 1985).

ANDRÉS, R., *Diccionario de instrumentos musicales. De Píndaro a J.S. Bach* (Barcelona: Bibliograf, 1995).

BORDAS, C., *Instrumentos musicales en colecciones españolas* (Madrid: Ministerio de Educación y Cultura – Instituto Complutense de Ciencias Musicales, 1999).

DD.AA., *Museu de la Música* (Barcelona: Ajuntament de Barcelona, 1991)

MAERSCH, K. - ROHDE, U. - SEIFFERT, O. - SINGER, U., *Atlas de los instrumentos musicales* (Madrid: Alianza, 1994).

D- Revistes:

The Galpin Society Journal

Musique - Images – Instruments

Journal of the American Musical Instrument Society

Altres llibres recomanats que es troben a la Biblioteca d'Humanitats

ARTIGUES, A., - MOREY, J., *Repertori i construcció dels instruments de la Colla de Xeremiers catalans a Mallorca* (Palma: Universitat de les Illes Balears, 1989).

- BACHMANN, W., *The origins of bowing* (Oxford: Oxford University Press, 1969).
- BAINES, A. C., *Brass instruments. Their History and Development* (New York: Dover, 1976 / R. 1993).
- BAINES, A. C., *Woodwind instruments and Their History* (New York: Dover, 1967 / R. 1991).
- BEC, P., *Vièles ou violes? Variations philologiques et musicales autour des instruments à archet du Moyen Age* (Paris : Klincksieck, 1992).
- BURGESS, G., *The oboe* (London : Yale University Press, 2004).
- CARROLL, P., *Baroque wind instruments* (Aldershot: Ashgate, 1997).
- CHAIGNE, A., *Acoustique des instruments de musique* (Paris: Belin, 2008).
- CHEVALIER, C., - van IMMERSEEL, J. (eds), *Matière et musique: the Cluny encounter. Proceedings of the European encounter on instrument making and restoration (Cluny, 1999)* (Antwerpen: Labo 19, 2000).
- DD.AA., *Los instrumentos musicales en el siglo XVI* (Ávila: Fundación Cultural Santa Teresa - Diputación de Ávila, 1997).
- De FERRANTI, H., *Japanese musical instruments* (New York: Oxford University Press, 2000).
- DIAS, M., *Instrumentos musicais de Moçambique* (Lisboa: Instituto de Investigação Científica Tropical - Centro de Antropologia Cultural e Social, 1986).
- EHRlich, C., *The piano: A History* (Oxford: Oxford University Press, 1995).
- FLETCHER, N. H., *The Physics of musical instruments* (New York: Springer-Verlag, 1991).
- FUSTIER, P., *La Vielle à roue dans la musique baroque française: instrument de musique, objet mythique, objet fantasmé?* (Paris: L'Harmattan, 2006).
- HAYNES, B., *The eloquent oboe: the history of the hautboy 1640-1760* (Oxford: Oxford University Press, 2001).
- HERBERT, T. - WALLACE J. (ed), *The Cambridge companion to Brass instruments* (Cambridge: Cambridge University Press, 1997).
- HOLMAN, P. (ed), *From Renaissance to Baroque: change in instruments and instrumental music in the seventeenth century* (Aldershot : Ashgate, 2006).
- HUMPHRIES, J., *The Early horn: a practical guide* (Cambridge: Cambridge University Press, 2000).
- INGHAM, R. (ed), *The Cambridge companion to the Saxophone* (Cambridge: Cambridge University Press, 1998).
- KOTTICK, E. L., *A History of the Harpsichord* (Bloomington: Indiana University Press, 2003).
- LAWSON, C. (ed), *The Cambridge companion to the Clarinet* (Cambridge: Cambridge University Press, 1995).
- LIBIN, L., *American Musical Instruments in the Metropolitan Museum of Art* (New York: The Metropolitan Museum of Art, 1985).
- LÓPEZ-CALO, J. (ed), *Los instrumentos musicales del Pórtico de la Gloria. Su reconstrucción y la música de su tiempo* (La Coruña: Fundación Pedro Barrié de la Maza, 1993/R.2002).
- MAY, E. (ed), *Musics of Many Cultures* (Berkeley & Los Angeles: University of California Press, 1983).
- McGEE, T. J. (ed), *Instruments and their music in the Middle Ages* (Surrey/Burlington: Ashgate, 2009).
- NELSON, S. M., *The violin and viola history* (New York: Dover, 2003).

PINCH, T. J., *Analog days: the invention and impact of the Moog synthesizer* (Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 2002).

REMNANT, M., *English bowed instruments from Anglo-Saxon to Tudor times* (Oxford: Oxford University Press, 1986).

REY, J. J. - NAVARRO, A., *Los instrumentos de púa en España. Bandurria, cítola y "laúdes españoles"* (Madrid: Alianza, 1993).

ROWLAND, D., *Early keyboard instruments* (Cambridge: Cambridge University Press, 2001).

ROWLAND, D. (ed), *The Cambridge companion to the Piano* (Cambridge: Cambridge University Press, 1998).

SALVADOR-DANIEL, F., *Musique et instruments de musique du Maghreb* (Paris : La Boîte à documents, 1986).

SÁNCHEZ-BRUNETE ALIJA, A., *Os instrumentos da música popular* (Vigo: Ir Indo, [1992]).

SCHAEFFNER, A., *Origine des instruments de musique* (Paris: Editions EHESS, 1994).

SOLUM, J., *The early flute* (Oxford: Oxford University Press, 1995).

SPARKS, P., *The classical mandolin* (Oxford: Clarendon Press, 1995).

SPARKS, P. - TYLER, J., *The early mandolin* (Oxford: Clarendon Press, 1982).

STOWELL, R. (ed), *The Cambridge companion to the Violin* (Cambridge: Cambridge University Press, 1992).

THISTLETHWITE, N. (ed), *The Cambridge companion to the Organ* (Cambridge: Cambridge University Press, 1998).

THOMSON, J. (ed), *The Cambridge companion to the recorder* (Cambridge: Cambridge University Press, 1995).

WATERHOUSE, W. C., *The Bassoon* (London : Kahn & Averill, 2003).

WILLIAMS, P., *The Organ in Western culture* (Cambridge: Cambridge University Press, 1993).